דואים מל"מ

איגרת המידע של המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה הממלכתי לחללי הקהילה

www.intelligence.org.il

גיליון מס' 63, אדר תשפ"א, מרץ 2021

משולחן המנכ"ל תא"ל (מיל') דוד צור

למשפחות ולחברים שלום,

בפתח דבריי אציין שלאחרונה איבדנו שמונה חברים בכירים מוותיקי קהילת המודיעין שהיו מאושיותיה לאורך השנים (דברים לזכרם מופיעים בגיליון מבט מל"ם 88 המופץ בימים אלה לבתיכם). בתוך כך אציין את מותם של "יכין ובעז" של המל"מ בתחום המורשת והמחקר, תא"ל עמוס גלבוע ז"ל שהיה פעיל שנים ארוכות בתחום מורשת המודיעין, וד"ר אל"מ ראובן ארליך ז"ל, ראש מרכז המידע למודיעין ולטרור. בשבוע שעבר נפרדנו גם מהאלוף יהושע שגיא ז"ל אשר החליט על הקמת אתר ההנצחה בגלילות, ואשר דברים לזכרו מופיעים בגיליון זה.

ברצוני להביא בפניכם את סיכום שנת 2020 במרכז למורשת המודיעין (מל"מ) "בשנת הקורונה" עם מבט לשנה הנוכחית.

מגפת הקורונה, גרמה לפגיעה קשה בפעילות המל"מ בכל הרבדים. רוב הפעילויות לא התקיימו בשטח המל"מ אלא הוצגו בשידורים מקוונים. כך גם ביקורי תלמידים, ביקורי קבוצות, כנס החברים השנתי במלאת 35 שנה לפעילות ועוד. ואף על פי כן יצרנו פעילויות למרות המגבלות, ואנו נערכים להמשיך ולפעול בדפוסי החירום גם בשנה השוטפת.

בתחום **ההנצחה**, התקיים בחודש נובמבר 2020 טקס ההתייחדות עם נופלי הקהילה בפורום מצומצם במל"מ, ששודר באינטרנט למשפחות ולחברים. היה זה פתרון של כבוד לצורך לשנות את מתכונת הטקס השנתי שאותו קיימנו מדי שנה ביוני, כאירוע מרכזי של הקהילה כולה. המעוניינים לצפות בטקס יוצא דופן זה מוזמנים להיכנס לאתר העמותה באינטרנט. בשנה הבאה עלינו לטובה נעסוק בקידום ההנגשה לאתר ההנצחה, בהובלת אגף המשפחות וההנצחה של משרד הביטחון, ונבצע שיפורים נוספים בתאורת המבוך.

הפעילות למשפחות השכולות נפגעה גם היא השנה. יחד עם זאת, הצלחנו לקיים את הטקס המסורתי להדלקת נרות בחנוכה, לפני הרצאת הזום, בהשתתפות הרב הצבאי של חיל המודיעין, רס"ן הרב איתיאל אריאל ובשיתוף מדור נפגעים בחיל המודיעין.

את מיזם **הנחלת מורשת המודיעין**, שבשנת 2019 סיכמנו על ביצועו עם הקמנ"ר ב־2020, לא יכולנו לממש לדאבוני. בשנה הקרובה ננסה לקדם נושאים הקשורים למיזם זה, וצעדים ראשונים כבר נעשו על ידינו בתחום מערך ההדרכה של חמ"ן.

המכון לחקר מורשת המודיעין נפגע גם הוא, ולא קיים את הסדנאות השונות. נדחו השקות הספרים, "סוכן כפול" של עורך דין קובי סגל וספרו האישי של ראובן מרחב, ואנחנו מקווים לקיימן בהמשך השנה.

פעילות מועדון חברים הועברה רובה ככולה ל"זום" והחלה רק לאחר חגי תשרי. יצרנו את מועדון "**זומל"מ**" כמועדון חברים אינטרנטי. חלקו הועבר בשיתוף עם חברת מ.ת.ג וחלקו דרך מערכת הזום של המל"מ. בשידורים אלו משתתפים אלפי צופים מהעמותה ובעיקר מחוצה לה, ובכך מושג היעד של הנחלת מורשת המודיעין לציבור הרחב גם בעת מאתגרת זו. גם השנה נמשיך בשידורים אלה, הזוכים להצלחה רבה, מדי שבוע.

דווקא מכוני המחקר הפועלים במל"מ נפגעו בצורה מינימלית מפגעי

המשך בעמוד 3

זומל"מ

המל"מ מנחיל את מורשתו וערכיו לציבור הרחב בשידורים מקוונים

חברי קהילת המודיעין ומרצים מהאקדמיה וממקומות אחרים הציגו פרשות היסטוריות ועכשוויות בעיקר מתחום המודיעין בשידורים מקוונים בזום ובפייסבוק.

בין הנושאים שהועלו בזומל"מ: "שעת נעילה" - חטאנו לפניך? הסדרה בעיני חוקרי קולנוע, בהשתתפות פרופ' אילן אבישר מהחוג לקולנוע באוניברסיטת ת"א ואמנון לורד, עיתונאי וחוקר ומבקר קולנוע, ששירת במלחמת יום הכיפורים כקב"ר ביחידה 8200.

המודיעין, האינתיפאדה הראשונה, לקחים ותובנות עם יעקב פרי, שהיה ראש השב"כ, ו"מבט מהשטחים הבוערים" עם אל"מ (בדימוס) סמי מוצפי-ברק, שהיה בעבר מפקד יחידה 504 ומושל עזה.

שערי אושוויץ נפתחים - שערי הארץ נעולים: הניצולים בדרכם לארץ אבות, עם פרופ' דינה פורת מאוניברסיטת תל אביב על תדמיתה של שארית הפליטה בעיני עצמה ובעיני היישוב, וד"ר מירי נהרי ראש עמותת "מורשת הבריחה" על אנשי החרש בתנועת הבריחה שפעלה במסגרת "המוסד לעליה ב", ומפגשים מקוונים לקראת ממשל חדש בארה"ב והערכה לגבי מדיניותו במזה"ת, בסוגיה האיראנית ומול הפלסטינים. השתתפו: פרופ' בני מילר מאוניברסיטת חיפה, ד"ר מכאל מילשטיין מאוניברסיטת תל אביב, אלוף (במיל') עמוס גלעד מהמרכז הבינתחומי בהרצליה ופרופסור מאיר ליטבק מאוניברסיטת תל אביב.

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה | ת"ד 3555 רמת השרון 4713402 | טל': 03-5497019, פקס': 03-5497731 | דוא"ל: mlm@intelligence.org.il

העורכת: יוכי ארליך
עורכת לשונית: נאוה לכיש

Next Page

CONTACT US
שלחו משוב ותגובות למערכת

דבר העורכת

קוראים יקרים,

כבר שנות דור שאנו שומעים מכל עבר על העדר קומוניקציה, על היחלשות התקשורת האישית. מה שעובר דרך המסכים יעיל בהיקף המידע, אך חסר את הממד האנושי הבלתי אמצעי. יש לנו נגישות ליותר מידע ומהר, אך פחות לוויכוחים סוערים. פאנלים במסכים על חשבון שיחות סלון ופרלמנטים של בתי קפה.

והנה קפצה עלינו מגפת הקורונה והמגמה התחזקה שבעתיים. אנחנו לבד מול הזום, ללא רחש הקהל ולחשושי הפינה. ובכל זאת, גם משהו טוב מתפתח בתוך כך. זכיתי להיות בין מארגני ומנהלי זומל"מ שמתקיים זה חודשים ארוכים. חברנו עם מ.ת.ג (מחברים תוכן לגימלאים), בניהולם של אהוד שפירא ואריק אופיר, והרחבנו את המעגל. והנה מסתבר משבוע לשבוע כי מעז יוצא מתוק. אם למפגש באולם הטוב והישן במל"מ הגיעו כמה חברות וחברים, בתנאים לא תנאים (יש חניה?), הרי למפגש זומל"מ, מצטרפים כאלפיים אישה ואיש ועוד היד נטויה. היכל תרבות מלא.

בכל שבוע מיטב המומחים פותחים מיקרופון ומצלמה ויוצרים מביתם בהתנדבות דיאלוג שוטף בסוגיות שונות. אני חייבת להודות שבתום כל מפגש זום שכזה אני חשה גאווה ואף התעלות. רוכשת ידע בנוחיות ביתית וחשה את מאות המשתתפים האחרים. זה לא מושלם ולעיתים לא חף מתקלות. עוד מחכים לחום הקהל ולריח הפופקורן בסינמה סיטי. אבל בינתיים עושים לימונדה מהלימון. המעגל פתוח, הצטרפו ובואו.

בגיליון זה תוכלו לקרוא לקט נבחר ותמציתי מפרשיות שהוצגו בשידורים המקוונים שקיימנו בזום, כפי שהוכנו ע"י המרצים עצמם. כמו כן, תוכלו לקרוא על פעילות קרנות ההנצחה, ועל הנעשה בעמותות ובאמ"ן.

קריאה מהנה,
יוכי ארליך

להלן לקט נבחר מפרשות שהוצגו בשידורים המקוונים כפי שסוקרו על ידי המרצים עצמם.

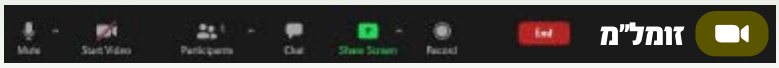

אירוע חטיפתו וניסיון חילוצו של רב"ט נחשון וקסמן

תא"ל (מיל') אמנון סופרין,
אז קצין המודיעין בפיקוד המרכז

ב-9 באוקטובר 1994 בצומת הטייסים נחטף רב"ט נחשון וקסמן בידי אנשי חמא"ס כאשר עלה לרכב מזדמן. החוטפים הסיעו אותו לבית בכפר ביר נבאללה, צילמו במקום קלטת וידאו בה הציגו את תעודת החוגר שלו ואת נשקו, ותבעו לשחרר עצורי חמא"ס האסורים בישראל בתמורה לשחרורו. מועד האולטימטום אמור היה לפקוע ב-14 באוקטובר 1994 בשעה 2100. הקלטת שודרה מעזה כדי לגרום לישראל להניח שוקסמן הוחזק בעזה.

אביו של החייל החטוף נחשון וקסמן, יהודה, צופה בסרטון ששידרו חוטפיו | kan.org.il

בדיון אשר קיים ראש הממשלה, יצחק רבין, עם "הקבינט המדיני- ביטחוני", הייתה הסכמה עקרונית כי תינתן עדיפות לפעולת חילוץ צבאית אם יתגלה מקום המסתור. בעקבות ידיעה מעורפלת שהגיעה למודיעין פיקוד מרכז בלילה שבין ה-12 ל-13 באוקטובר גובשה הערכה לפיה ייתכן שוקסמן מוחזק בשטחי יהודה ושומרון. בפגישה של סופרין עם ראש מרחב יהודה, שומרון וירושלים בשב"כ, גדעון עזרא, שעסקה בידיעה, הועלתה הנחה שהרכב החוטף היה גנוב - או שכור, ונדרש לאתרו. ואכן צוותים משותפים של מודיעין הפיקוד ואנשי שב"כ עצרו את הנהג ששכר את הרכב. במהלך חקירתו בבוקר יום שישי 14 באוקטובר הצביע הנהג על הבית בו הוחזק וקסמן בביר נבאללה. בעקבות זאת, הוחלט על ביצוע פעולת חילוץ צבאית. בדיון אחר הצהריים בנוכחות מפקד אוגדת יהודה ושומרון האלוף שאול מופז, מפקד פיקוד המרכז, האלוף אילן בירן, והרמטכ"ל אהוד ברק, הטילו את המשימה על "סיירת מטכ"ל".

הפעולה החלה בשעה 1900, אך מייד עם תחילת הפריצה לבית ירו שניים מהחוטפים בוקסמן אשר הוחזק כפות למיטה. במהלך הפריצה נהרג סרן ניר פורז, מפקד הצוות. שניים מהחוטפים נהרגו במהלך הפעולה. לאחר האירוע ערכו ראש הממשלה והרמטכ"ל מסיבת עיתונאים בה סקר רבין את הפעולה, ולקח על עצמו את האחריות המלאה על ההחלטה לצאת לפעולה ותוצאותיה.

סופרין סיכם את הלקחים הבאים של הפרשייה: אין לקבל דבר כמובן מאליו; ההונאה אשר ניסו החוטפים לבצע לכיוון עזה כמעט והצליחה; החוטפים היו נחושים לסיים את החטיפה בדרכם, לא נכנעו גם כאשר הכוח פרץ לבית בהפתעה מוחלטת; עבודת המודיעין אשר הובילה לגילוי הבית התבססה על יצירתיות, דבקות במשימה וחשיבה לא שגרתית; במבחן התוצאה הפעולה נכשלה, אך ראש הממשלה דבק בקו אשר היה מקובל על כלל הגורמים: אין להיכנע לטרור ואין להסכים לשחרור אסירים.

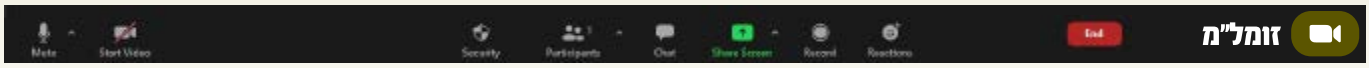

פרשת "יתד" - הפעלת סוכן כפול מול המודיעין המצרי למטרות הונאה

איתן גלזר, גמלאי שב"כ

במאי 1955 עלה לישראל ממצרים ז'ק ביטון, לדבריו יהודי רווק, ללא קרובי משפחה. בתחקיר סיפר כי שוחרר זה עתה מהכלא המצרי לאחר מאסר בגין עבירות פליליות, והביע נכונות תמוהה: "לשוב למצרים כדי לסייע למודיעין הישראלי". בדיקה ב"התאחדות עולי מצרים" העלתה כי משפחת ביטון אינה מוכרת. ביוני 1955 הודיע על כוונה לצאת לרומא לפגישה עם שותף עסקי. אושרה יציאתו בהנחה ש"אולי הוא מרגל תנ"כי" (מי שנחשד בריגול ברמה נמוכה שאינה עלולה לסכן את המערכת).

בשובו פתח משרד נסיעות בתל אביב. במכתבים שיירטה הצנזורה, לא אותר כתב סמוי, והפיקוח עליו הוסר. בסוף שנת 1955 שוב דיווח על טיסה לרומא, והפעם הוחל מעקב. תצפית קבועה על בית הנספח הצבאי המצרי, זיהתה את יציאתו משם. לאחר שובו איתרה הצנזורה מכתב מתיבת דואר ברומא, שהמודיעין המצרי הפעיל. במענה נחשף דיווח בכתב סמוי (כס"ם) על תחנת כוח "רידינג". בדיון עם "הממונה" על שירותי הביטחון, איסר הראל, סוכם לחקרו ולהכפילו. בחקירה שערך סגן ראש השירות, יוסף הרמלין, נשבר ביטון, הוכפל וניתן לו הכינוי "יתד". כדי למקד את עיסוקו לתחום המודיעין, הועתק משרדו למשרד נסיעות של סייען ותיק, ובמקביל "בנו עבורו מקורות", שעליהם הסתמך בדיווחיו למצרים.

באוקטובר 1956 נערך צה"ל למלחמת סיני. "יתד" שלח למצרים את מועד הצניחה במתלה, אלא שמכתבו שוגר כמובן לאחר מועד הצניחה. המצרים שוכנעו באמינותו וגידפו את "דואר ישראל", שבגללו עוכבה הידיעה. הוא זומן לאתונה, זכה לצל"ש ולעוד משימה: "גייס לנו טייס"! בינואר 1958 נדרש להגיע לקהיר. סירוב מצדו היה מעורר תמיהה, ולכן אושרה יציאתו לאחר שתודרך. בשובו נחקר, ונוקה מחשד להכפלה. המצרים שוב לחצו "גייס טייס", או אז בנו עבורו מקור פיקטיבי בחיל האויר שעליו הסתמך. העבירו דרכו מידע שהטעה את המצרים, כמו: "שרטוטי-דמה של מיקום טייסות", "ייעוד ח"א העיקרי במלחמה הוא סיוע לכוחות-קרקע" ועוד. וכל זאת, כדי להסתיר את תוכנית האמת: מתקפת-פתע להשמדת שדות התעופה של האויב. באוקטובר 1963 זומן לקהיר וזכה למחמאות. באחת מטיסותיו התיידד עם נוצרייה, וקיבל אישור להבאתה ארצה, תוך התחייבות למדר אותה מפעילותו. בשנת 1964 נישא לה והיגר לגרמניה. אז ביקש להתנתק מהמצרים, אך הם כצפוי סירבו.

יתד

בשנת 1967 בתקופת הכוננות הממושכת, טרם פרוץ מלחמת ששת הימים, דרשו המצרים שישוב לישראל, אך אשתו חששה והחביאה את דרכונו. אולם הוא הצליח להעביר למצרים, ומשם המידע עבר לסוריה ולירדן, את דבר ההונאה הבאה: "אם ח"א יתקוף ראשון, זה רק עם שחר! ואם זרחה השמש, אין תקיפה היום". מדי שחר ישבו אפוא טייסי האויב במטוסים עד לזריחה ואז ירדו לאכול. כך גם ב-5 ביוני 1967, כשב-07:45 בדיוק הגיחו מטוסינו, וכל השאר היסטוריה. בתום הקרבות נחשפו מסמכי שלל, מהם הסתבר כי המצרים אימצו את כל דיווחי "יתד".

המשך מעמוד 1

משולחן המנכ"ל תא"ל (מיל') דוד צור

הקורונה, והמשיכו בעבודתם כרגיל בשל האפשרות של העושים במלאכה לעבוד מהבית.

מרכז המידע למודיעין ולטרור, המשיך, למרות מגפת הקורונה, בעבודתו השוטפת ובהפצת מחקריו לצרכניו הקבועים ולציבור הרחב בארץ ובעולם, פעילות שתימשך גם הלאה. כאמור נפרדנו מראש המרכז ראובן ארליך ז"ל ואנחנו נוקטים צעדים להמשך פעילותו.

המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין, המשיך בפעילותו הענפה מול צרכניו, שבמרכזם הגופים והיחידות הפעילים בארגוני קהילת המודיעין. בשנה השוטפת מתוכננים להתפרסם שני גיליונות נוספים של כתב העת "מודיעין הלכה למעשה".

מרכז המידע למודיעין ולטרור והמכון לחקר המתודולוגיה מתפעלים אתרי אינטרנט, בהם פרסומים רבים הפתוחים לציבור הרחב. הכניסה אפשרית דרך אתר העמותה או באופן ישיר.

אני בטוח כי למרות הקשיים, נמשיך ונפעל באותה איכות ומחויבות כפי שפעלנו עד כה. מאחל לכולנו שתחלוף הרעה הזאת מן הארץ ונחזור לשגרה הקודמת והברוכה, שאת ניצניה אנו רואים עתה עם "התו הירוק".

לו יהי!

תא"ל (מיל') דודו צור
מנכ"ל המל"מ

בקרו באתר האינטרנט שלנו: www.intelligence.org.il

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה | ת"ד 3555 רמת השרון 4713402 | טל': 03-5497019, פקס': 03-5497731 | דוא"ל: mlm@intelligence.org.il

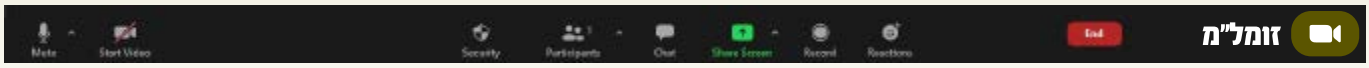

מלחמת המפרץ הראשונה - סדר עולמי חדש?

עיראק והמזרח התיכון

אל"מ (בדימוס) פסח מלובני
מומחה לצבאות ערב

מלחמת המפרץ הראשונה הייתה אחת משלושת האירועים הצבאיים בהם הייתה עיראק מעורבת לאחר סיום המלחמה נגד איראן. אלה כללו את כיבוש כווית באוגוסט 1990, העימות הצבאי שהתרחש בעקבות כך עם מדינות הקואליציה בהובלת ארה"ב בתחילת 1991, וההתמרדות הגדולה (האינתיפאדה) במחוזות הכורדים והשיעים בעיראק מייד לאחריו.

המשבר עם כווית שהביא לכיבושה, התפתח בעיקר על רקע מצבה הכלכלי של עיראק לאחר המלחמה עם איראן. עיראק לטשה עיניים לכווית, אותה ראתה כמחוז ה-19 שלה עוד משנות ה-40. גם עבד אל-כרים קאסם רצה להשתלט עליה בשנת 1961, אך בסופו של דבר נרתע מלממש זאת. צדאם חסין החליט וביצע ללא היסוס.

צדאם חסין הניח כי העולם, ובעיקר מעצמות המערב, יעברו על כך לסדר היום, ולא יצאו למלחמה נגד עיראק. לתפיסתו, ארצות-הברית ומדינות המערב חלשות צבאית, וארצות-הברית, שנתפסה בעיניו כ"נמר של נייר", לא תרצה לחוות פעם נוספת את חוויית וייטנאם. כוחותיה יתקשו להתמודד מול צבאו הגדול, הנחה שהתבררה בדיעבד כטעות גדולה.

המהלך שהתבצע על ידי משמר הרפובליקה, צבאו הפרטי והנאמן, היה

המערכה האווירית של כוחות הקואליציה, הפצצת מכל למאגר נפט בבתי הזיקוק
צילום: ויקיפדיה

מפתיע, ואפילו שר ההגנה והרמטכ"ל לא ידעו על כך. בזירה הבינלאומית והאזורית גינו, ודרשו מעיראק להוציא מייד וללא תנאי את כוחותיה מכווית, וגם הטילו עליה סנקציות ואמברגו. העיראקים צחקו, ואף התכוננו להשתלט על מאגרי הנפט במזרח ערב הסעודית. על רקע זה החלה היערכות צבאית של ארה"ב והקואליציה שהקימה לצורך זה, כולל מספר מדינות ערביות, במטרה לאלץ את צדאם חסין להוציא את כוחותיו מכווית. גם העיראקים עיבו באופן משמעותי את היערכותם בכווית ובדרום עיראק, לקראת העימות הצפוי נגד הקואליציה עם תום מועד האולטימטום של האו"ם ב-15 בינואר 1991.

המשך בעמוד 5

הלך לעולמו ראש אמ"ן אלוף יהושע שגיא ז"ל

צילום: מאגר התמונות של המל"מ

יהושע שגיא (1933-2021) החל את דרכו כקצין הפעלת סוכנים (קת"מ) ביחידה 504, המשיך כקצין מודיעין בכל דרגי השדה. הוא שירת כקצין המודיעין בפיקוד דרום, פיקד על בית הספר למודיעין (בה"ד 15), ובמלחמת יום הכיפורים היה קצין המודיעין של האוגדה בפיקודו של אריק שרון בצליחת התעלה.

לאחר מלחמת יום הכיפורים מונה לעמוד בראש מחלקת המחקר במאמץ לשקמה. משנת 1979 שימש בתפקיד ראש אמ"ן, עד שנאלץ לסיים את תפקידו ולהשתחרר מצה"ל בשנת 1983 בעקבות מסקנות ועדת כהן לאירועי צברה ושתילה במלחמת לבנון הראשונה.

בין הישגיו הבולטים כדאי לציין: הכנסת אמ"ן לעידן הלוויינות, הנהגת מעבריות בין קציני מודיעין השדה וקציני המחקר, פתיחת השורות לחיילות בתפקידים מקצועיים בחייל מתוך הערכה ליכולתן. מבחינת המל"מ הוא הקים אתר הנצחה לחללי חמ"ן בגלילות, שהפך מאוחר יותר לאתר הנצחה ומורשת של כל קהילת המודיעין.

ראש אגף המודיעין, אלוף תמיר הימן, שהניח את זר צה"ל על קברו של שגיא, ספד לו: "אנו מוקירים את תרומתך הרבה לביטחון מדינת ישראל. פועלנו היומיומי הינו המשך ישיר ליסודות שהנחת לאורך העשורים בהם שירתת והובלת את אמ"ן".

יהי זכרו ברוך!

המשך מעמוד 4

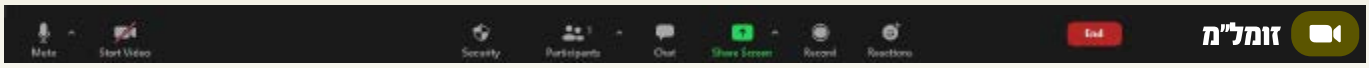

המלחמה נמשכה מה-16 בינואר ועד ה-28 בפברואר והייתה בעיקרה מלחמה אווירית. כוחות חילות האוויר של ארה"ב והקואליציה כתשו את הכוחות העיראקים ויעדי תשתית לסוגיהם. הלחימה הקרקעית נמשכה ארבעה ימים בלבד, והביאה למפלת הצבא העיראקי ולנסיגתו מכווית. העיראקים גילו להפתעתם כי הנמר הוא אמיתי, ונשיכתו כואבת. חיל האוויר העיראקי, שיצא מנצח מהמלחמה נגד איראן ותלו בו תקוות רבות, הוצא מהמערכה כבר בתחילתה, ואיבד חלק ניכר ממטוסיו. המענה האפשרי היחיד שנשאר בידי העיראקים להגיב היו טילי הקרקע-קרקע ארוכי הטווח - הסקאדים המשופרים שנקראו "אלחוסיין", ששוגרו גם לישראל וגם לערב הסעודית.

בתקופה שלקראת המלחמה ניסו העיראקים להשלים בדחיפות פיתוח של מתקן גרעיני במטרה להרתיע את המערב מתקיפה, אך כשלו. כן לא הפעילו נשק כימי או ביולוגי במלחמה נגד מי מאויביהם. המלחמה סיימה את מיזם הגרעין, ובמידה רבה גם הביאה לחיסול הנשק הכימי והביולוגי שהיו ברשותם.

ההימור של צדאם חסין בכיבוש כווית וביציאה למלחמה זו מול המערב נכשל. לאחר המלחמה החלה עיראק להידרדר לבירא עמיקתא, עד לכיבושה באביב 2003 ולסיום דרכו של משטר צדאם חסין.

הנשיא האמריקני ג'ורג' בוש יחד עם מפקד כוחות ארצות הברית במפרץ הפרסי, הגנרל נורמן שוורצקופף, מבקרים חיילים אמריקנים בערב הסעודית. צילום: ויקיפדיה

הגעגוע לוודאויות: למה בחר בוש באופציה הצבאית

אל"מ (בדימוס) ד"ר ערן לרמן

ראש ענף מעצמות (30) בחטיבת המחקר באמ"ן בשנים 1990-1993

לשאלת ההתרעה למלחמה, האם ארה"ב תפתח בה - לרמן קיבל את ראשות ענף 30, האחראי על חקר המעצמות ב-1 באוקטובר 1990, חודשיים אחרי פלישת שליט עיראק חסין לכווית. לראשונה, ענף שעד אז רק סייע במשימת ההתרעה המוטלת על זירות המחקר העיקריות - העוסקות באויבים ושכנים - נדרש להיות זה שיעריך באם ארה"ב, ידידה מעבר לים, שחלות עליה מגבלות איסוף מוצדקות, היא שתצא למלחמה לסילוקו משם, ולא תסתפק בהגנה על סעודיה (מבצע "מגן מדבר"). חסין הרי הבטיח שאם יותקף, ימטיר טילים (וזה קרה) ו-"ישרוף את חצי ישראל" (ולא הצליח).

לקושי האיסופי נלווה קושי אנליטי. ההחלטה על מלחמה ושלום בוושינגטון היא בידי אדם אחד: והדרך אל הבנת עמדתו עוברת בפרשנות

תנועת הכוחות הקרקעיים במבצע "סופה במדבר". צילום: ויקיפדיה

(הרמנויטית) של דבריו. בצמרת האמריקנית היו דווקא אנשי מפתח, כמו ראש ועדת ראשי המטות קולין פאואל, שהעדיפו להימנע ממלחמה. אלא שבנאום של בוש (האב) בפני חיילים ומלחים בבסיס פרל הרבור (זירת גבורתו כטייס צעיר - הצעיר ביותר בציי - במלחמת העולם השנייה), הוא ציטט מסרט - לימים הסתבר שזה היה "שלושה ימים של הקונדור" - את השורה הבאה: "אני מתגעגע לוודאות". באבחה אחת התברר לכותב שורות אלה שבעיני בוש, המאבק בנבל המשופם הזה, צדאם חסין, הפך להיות גשר לימים ההם, על פני התהום של אי-הוודאות הצבאית והמוסרית של ימי וייטנאם: ולכן המלחמה היא למעשה בלתי נמנעת. וכך היה. בתום האולטימטום החל מבצע "סופת מדבר".

בעניין ההבנה ההרמנויטית, נוסף גם ריאיון של גנרל שוורצקופף - שחלק שבחים לחניבעל בקרב קאנה. בכך שכנע את אנשי הענף שהוא תלמיד נאמן של "הגישה העקיפה," ולכן יעדיף איגוף גדול דרך המדבר ולא מתקפה חזיתית. ניתוחים כאלה זיכו את ראש הענף לרמן בהרמות גבה משמעותיות בדיוני הבוקר... אבל ביום האחרון למלחמה (פורים!) טרח ראש אמ"ן באותה עת, אמנון ליפקין שחק, לומר שהמהלך האמריקני "התנהל כפי שענף 30 הציע לשוורצקופף". שחק, בוגר בסיס ההדרכה קוונטיקו של חיל הנחתים, היה משוכנע שהאמריקאים ינחתו מן הים (אולי באי בוביאן). אנחנו התעקשנו שלא, ואף חייל אמריקני לא ייהרג רק מטעמי מורשת קרב. לפנינו לקחים ספציפיים למי שעוסק בארה"ב - אבל גם תובנה לגבי ליבת המעשה המודיעיני: אין מנוס מן המאמץ לקרוא היטב בין השורות כדי להבין אדם אחר .

כלי רכב עיראקיים הרוסים. צילום: ויקיפדיה

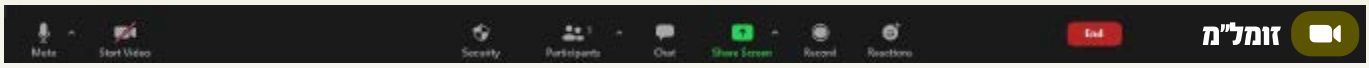

פרשת קארין A

תא"ל (מיל') יוסי קופרווסר, בעבר ראש חטיבת מחקר באמ"ן,
ו**אל"מ (מיל') איציק מרדכי** שהיה ראש החוליה שעסקה בנושא בחטיבת המחקר באמ"ן

על הספינה "קארין A" השתלט צה"ל בים האדום ב-3 בינואר 2002, ואיתר בתוכה למעלה מ-50 טון של אמל"ח איכותי כולל רקטות תקניות שהגיעו מאיראן בתיווך חזבאללה עבור הרשות הפלסטינית. הדוברים תיארו כיצד בנה המודיעין הישראלי את הפאזל, שאפשר להבין אט אט כיצד פועלים הפלסטינים בהובלת יאסר ערפאת ועוזריו הקרובים יחד עם האיראנים בהובלת כוח קודס של משמרות המהפכה וחזבאללה בהובלת עמאד מע'ניה לרכש הספינה, לאיושה, להעמסתה ולהובלתה. כמו כן, הציגו הדוברים כיצד המידע המודיעיני ושיתוף הפעולה בין גופי המודיעין בצבא, בהובלת מודיעין חיל הים, יצרו את התנאים בסופו של דבר לאיתור הספינה ולמעצרה. היה זה מבצע חסר תקדים בתעוזתו שמתח את מעטפת הביצועים של צה"ל, בדגש על חיל הים וחיל האוויר.

המבצע נועד לא רק למנוע את ההגעה של אמצעי לחימה שוברי שוויון לידי הפלסטינים, אלא גם להבהיר לאמריקנים מיהו ערפאת, מהם יעדיו ומי הם ידידיו האמיתיים. היציאה למבצע התבססה בין השאר על התחייבותו של קופרווסר בפני הרמטכ"ל מופז, שיש על הספינה אמל"ח משמעותי. משלא נמצא עליה בחיפוש ראשוני נשק כלשהו, איים עליו מופז - בעודם חגים מעל הספינה במטוס הפיקוד - כי הוא יחזור דרך חלון המטוס. בסופו של דבר התגלה הנשק הרב בתוך 83 מכלי ציפה תת קרקעיים ייעודיים שהכינו האיראנים, וכולם השמיעו אנחת רווחה.

בעקבות המבצע נשלחו קופרווסר וראש מודיעין חיל הים, תא"ל (במילואים) חזי משיטה, להציג את פרטי האירוע לאמריקנים. לאחר תלאות ששיקפו סירוב אמריקאי ללהבין מהי משמעות הברחת האמל"ח הענקית לגבי התנהגות ערפאת, כולל סירוב של ראש ה-CIA לקבל את כל המשלחת, והסכמתו תחת מחאה לפגוש רק את קופרווסר, התפכח הממשל האמריקני בהדרגה. לבסוף, ביוני 2002 פרסם הנשיא בוש את קריאתו להחלפת ערפאת במנהיגות אחרת.

לסיכום, המבצע הציל את ישראל מאובדן חיים רבים עקב הסלמה משמעותית בטרור הפלסטיני, כולל שימוש ברקטות תקניות, זמן רב לפני שהרעיון של כיפת ברזל החל להבשיל. בנוסף, לראשונה אחרי הסכמי אוסלו, המבצע הניע תהליך של הכרה אמריקנית בבעייתיות של ההנהגה הפלסטינית.

חיל המודיעין בעקבות המגילות הגנוזות

אל"מ (בדימוס) יגאל סימון, ממשתתפי המבצע. בעבר מפקד יחידה 504 באמ"ן

במלחמת ששת הימים ביוני 1967 התגלגלה פרשיית המודיעין שעסקה באיתורה ובהבאתה של "מגילת המקדש". המגילה נמנית על המגילות הגנוזות של כת האיסיים, ומתוארכת למאה השנייה לפנה"ס. גווילי המגילה נמצאו בתוך כדי חרס, ונתגלו בשנת 1947 במערות קומראן שלחופי ים המלח. רועה בדווי גילה את הגווילים כאשר רעה את צאנו באזור המערות, והעבירן לסוחר עתיקות מבית-לחם. במכון אולברייט לחקר המקרא שליד מוזיאון רוקפלר בירושלים אישרו הארכיאולוגים כי אכן מדובר בשרידי ספריית כת האיסיים. מפאת המתח שהלך וגבר בירושלים לקראת הכרזת החלוקה (ב-כ"ט בנובמבר 1947) וצלצול פעמוני המלחמה, המליצו להבריחה לארה"ב שם הועמדו גוויליה למכירה לכל המרבה במחיר. הרמטכ"ל והארכיאולוג יגאל ידין, ניסה אז לנהל מו"מ באמצעות מתווכים לרכישתה, אך זה הסתיים בתרמית מביכה. על כך כתב ידין ביומנו: "זו חובתנו לעולם לגאול זאת מן הסוחר ולעם ישראל להחזיר אותה לביתנו ההיסטורי".

צילום: יגאל סימון חבר החוליה שנשלחה לאתר את המגילה

עם פתיחת מלחמת ששת הימים, הוזעק במפתיע מפקד יחידה 504 דאז שמוליק גורן, אשר שהה בסיני, ללשכת ראש הממשלה לוי אשכול, וידין, ששימש אז כעוזרו של אשכול, הטיל עליו להחזיר את המגילה למדינת ישראל. בתדרוך הלקוני נאמר כי המגילה נמצאת בידי סוחר עתיקות מירושלים, ששמו נמסר באופן שגוי, ועל היחידה הוטלה המשימה לאתרו ולהשיב את המגילה לידי ישראל. עם מידע שגוי זה יצא גורן לדרכו, והרכיב חוליה שכללה בנוסף לו את רפי סיטון, מפקד בסיס ירושלים באותה עת, סמי נחמיאס ששירת עימו, ויגאל סימון אשר הוזעק מבסיס דרום. המבצע התנהל ברחובות ירושלים ובית-לחם, שהיו נתונות בעוצר, תוך כדי קרבות הטיהור של הצנחנים. במהלך המבצע תוחקר אדם אשר הביא לחשיפת זהותו של סוחר עתיקות, שהחזיק ברשותו את המגילה. סוחר העתיקות היה "קשה לפיצוח", והועבר לחקירה במתקן היחידה. בסיום החקירה ולאחר הרפתקאות אין ספור, נחשפה המגילה בבונקר תת-ריצפתי בבית הסוחר בבית-לחם, ונמסרה לידינו. ככל הידוע, מעולם לא הוטלה משימה מעין זו על שום יחידת "יומינט" באשר היא בארץ ובעולם.

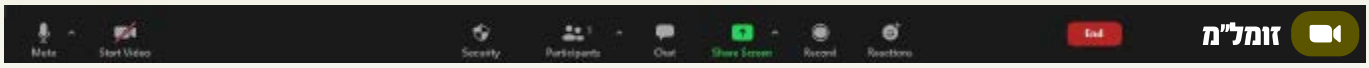

המתח בין מודיעין חשאי וחשיפה לציבור

תא"ל (מיל') ד"ר אפרים לפיד, בעבר קצין מודיעין בכיר, דובר צה"ל ומפקד גלי צה"ל
ויוסי מלמן, עיתונאי, פרשן מודיעין וביטחון

סוגיה קבועה בהלכי רוח בציבור ובעשייה מבצעית של כל גורמי המודיעין בארץ ובעולם היא המתח בין הצורך החיוני לשמור על סודיות הפעולה המודיעינית - האיסוף, המבצעים וההערכה לבין עושר בלתי נדלה של פרסומים גלויים במקורות שונים על נושאי מודיעין. את הנושא הציגו שני מומחים "משני צדי המתרס." לפיד, הציג את הגישה של ארגוני המודיעין, המערכת הממלכתית והצנזורה. מולו מלמן, עיתונאי ותיק, כיום בעיתון "הארץ", מתמחה בסיקור ובפרשנות בנושאי מודיעין וסופר פורה, חי את הדחף הקבוע של אנשי תקשורת וסופרים בתחום המודיעין, אשר מבקשים לחשוף יותר ויותר. לפיד פתח בתיאור האווירה בה רבים מוותיקי המודיעין מרגישים אי נחת מפרסומים בתקשורת ומספרים של אנשי מודיעין. קהילת המודיעין ביוזמתה ומשיקוליה ובצידה מכוני מחקר רבים, מפרסמים באופן שוטף מאמרים וספרים על מורשת המודיעין ועל הנעשה כיום. לא כולם ערים לכך כי כל הפרסומים הללו בארץ מתפרסמים באישור מוקדם של הצנזורה הצבאית. זו נוקטת בשלושים השנים האחרונות, בעיקר אחרי פסיקה תקדימית של בית המשפט העליון, גישה פתוחה יותר. בעקבותיה מונעים פרסום של מה ש"סודי באמת", ולא כל מה שקצין

מודיעין כלשהו מגדיר "סודי ביותר". עושר המידע הגלוי הלך והתרחב לאלפים רבים של פריטי מידע גלויים באתרי אינטרנט חדשותיים, ברשתות חברתיות ובהרחבה רבה של ערכים מודיעיניים בוויקיפדיה. לפיד נתן דוגמה מוחשית מהניצול שעושה ארגון חיזבאללה ממידע בתקשורת הישראלית להבאשת היוקרה של שירותי המודיעין הישראליים. אחד הגורמים המובילים בפרסומים מעמיקים בנושאי מודיעין הוא המל"מ בשלושת מכוניו. כל פרסומיו נתונים, כמובן, לאישורים הביטחוניים המתחייבים. לרוב הפרסומים יש ערך לשימור ידע, להנחלת מורשת וללוחמת מידע.

מלמן מודע לצורך החיוני בשמירת הסודיות, אך מרגיש כי משיקולים של תדמית מונעים פרסום פרשיות עבר, אשר אולי לא נעימות לארגונים, אך בפרסומן אין לדעתו נזק כיום. הוא קבל כי הארכיונים הממלכתיים (ארכיון המדינה וארכיון צה"ל ומערכת הביטחון) לא עושים מספיק לחשיפת חומר עבר אשר אין בפרסומו פגיעה בביטחון המדינה. הוא שיתף בהרגשה כי הוא וחבריו בתקשורת ומחברי הספרים הם אזרחים הגונים, אשר אמונים על שמירת סוד וכי הצנזורה העצמית שלהם עמדה במבחן השנים.

"מבצע סוזאנה" שהתגלגל ל"העסק הביש"

פרופ' נַחֶם אילן, דיקן מדעי הרוח באקדמית חמדת שבשדות נגב וראש הקרן להנצחת קדושי קהיר
ו**אפרים הלוי**, ראש המוסד ויו"ר המל"מ לשעבר

פרופ' נחם אילן סקר את פרשת "העסק הביש", כינוי לאירוע שהתרחש במצרים בקיץ 1954. במהלכו הופעלו צעירים יהודים ציונים מאלכסנדריה ומקהיר במשימות חבלה ביעדים אמריקאים ובריטים בקהיר ובאלכסנדריה. היה זה "ניסיון ילדותי" למנוע את יציאת הצבא הבריטי ממצרים.

הצעירים פעלו בשירות יחידה 131 של אמ"ן. הקצין שנשלח להפעילם, סרן אברי אלעד, בגד בהם והסגירם לידי המצרים. חברי שתי החוליות נתפסו בהעדר מידור, ועימם לוחם מודיעין מעולה של יחידה 131, רס"ן מאיר (מקס) בינט. משפטם החל ב-10 בדצמבר 1954 והסתיים כעבור שלושה שבועות. שמואל עזר, מפקד החוליה האלכסנדרונית, וד"ר משה מרזוק, מפקד החוליה הקהירית, נידונו למוות בתלייה והועלו לגרדום כעבור חודש ב-31 בינואר 1955.

החברים באימונים בארץ. צילום: אתר קרן קדושי קהיר

מקס מאיר בינט

שאר החברים נדונו למאסר עם עבודות פרך. החברה היחידה ברשת, מרסל ניניו, סבלה יותר מכולם מעינויי גוף ונפש. בינט התאבד בתאו בלילה שלפני עדותו המתוכננת.

המשך בעמוד 8

המשך מעמוד 7

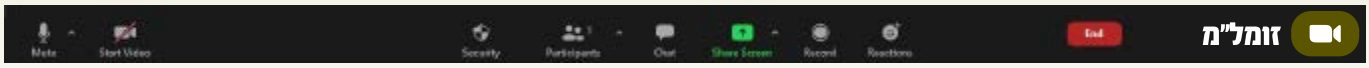

אפרים הלוי בחן את ההיבט האסטרטגי של הפרשה. הלוי ניתח את הממדים הבין-לאומיים בראייה הישראלית. משנת 1951 עמדה ישראל לצד ארה"ב במאבק הבין-גושי, אולם הדבר לא מצא את ביטויו במערכת היחסים בין ארגוני הביון של המדינות: ישראל לא ידעה מה מתרחש בין ארה"ב לבין מדינות במזרח התיכון. בשנות החמישים ערכה ארה"ב סדרת פעולות רחבות היקף באזור כדי לבסס את מעמדה בו מול כוונות החדירה של ברית המועצות.

מבנה המודיעין בישראל אז היה שונה ממבנהו כיום, ולא הייתה זרוע כלשהי בקהילת המודיעין שעסקה בראייה היקפית. ההחלטה לבצע את 'מבצע סוזאנה' התקבלה באגף המודיעין של צה"ל בכפוף לשר הביטחון. משנכשל המבצע, רדף הנושא את ישראל מאז 1954 ועד סוף שנות השישים. ברקע הדהדה השאלה: מי נתן את ההוראה? כאשר התקבלה ההחלטה לבצע את הפעולות במצרים, כדי לעורר אי שקט ולפגוע ביציבות של הממשל של גמאל עבד אלנאצר, איש לא נתן את דעתו לאספקטים אסטרטגיים, לקשרים שיצרה ברית המועצות עם מצרים ולארה"ב שהתחרתה עימה על

ד"ר משה מרזוק הי"ד הועלה לגרדום, שמואל עזר הי"ד הועלה לגרדום, פיליפ נתנזון מאסר עולם, ויקטור לוי מאסר עולם, מרסל ניניו 15 שנות מאסר, רוברט דסה 15 שנות מאסר, מאיר מיוחס 7 שנות מאסר, מאיר זפרן - 7 שנות מאסר

ההשפעה במצרים. יתרה מכך, הפעלת הרשתות שיקפה חוסר הבנה ואי הכרה של המשטר שהתבסס במצרים מאז 1952.

כשישראל יצאה למלחמת סיני (1956) עם הבריטים והצרפתים, שנחלשו מאוד לאחר מלחמת העולם השנייה, היא התחברה לאימפריות המפסידות. בסיום המלחמה עמדה ישראל בפני אולטימטום כפול של ארה"ב ושל ברית המועצות, שחייבו אותה לסגת מסיני ואיימו שישתמשו בכוח אם לא תעשה כן. בן-גוריון נאלץ להכריז מייד על נסיגה מסיני. היה זה עשור של למידה. התוצאה הייתה שבאמ"ן ובמוסד הוקמו גופים שעסקו ועוסקים גם בהיבטים האסטרטגיים בצורה נרחבת מאוד. באשר לשאלה מדוע חלפו כל כך הרבה שנים עד שאחרוני האסירים הגיעו ארצה, יש גרסאות רבות שהתפרסמו בספרים שונים, בהן גרסת מאיר עמית שהיה פעיל מרכזי בשחרורם.

מורשת והנצחה

66 שנים לתלייתם של "קדושי קהיר" סא"ל ד"ר משה מרזוק וסא"ל שמואל עזר

מדי שנה מארגנת הקרן להנצחת קדושי קהיר אזכרה לסא"ל ד"ר משה מרזוק ולסא"ל המהנדס שמואל עזר ביום העלאתם לגרדום בקהיר בח' בשבט תשט"ו, 31 בינואר 1955. באזכרות נכחו בעבר מאות בני נוער - תלמידי תיכון, חטיבות ביניים, אולפנות, מכינות ומדרשות לאחר ששמעו הרצאה על פרשת 'העסק הביש' ('מבצע סוזאנה'). זהו חלק מפעילות חינוכית של הקרן הפועלת במל"מ לזכר פועלם ומורשתם של עולי הגרדום וחבריהם, שריצו שנים רבות בכלא.

השנה, לאור מגבלות הקורונה, התקיימה אזכרה צנועה בח' בשבט בנוכחות בני המשפחות, ראש הקרן פרופ' נחם אילן ונציגי חיל המודיעין בלבד. במסגרת פעילות הקרן השנה נציין את השידור המקוון על "מבצע סוזאנה" שהתגלגל ל"עסק הביש" (ראה לעיל) וכן ארבע הרצאות מקוונות במסגרת 'ראשית ירושלים' על הפרשה מזוויות שונות. בהרצאה הרביעית התקיים תלת-שיח ובו שוחח נחם אילן עם מנהלת הקרן, אלה שושנה, אחייניתו של שמואל עזר, ועם רומי מרזוק, נכדתו של ד"ר יוסף מרזוק,

אירוע האזכרה השנתי בהר הרצל בימים שלפני הקורונה

אחיו הצעיר של ד"ר משה מרזוק. בנוסף, הרצה נחם אילן בזום בפני חברי ארגון הגמלאים של עובדים בכירים בשירות הציבורי. ועוד היד נטויה!

אלה שושנה

בקרו באתר האינטרנט שלנו: www.intelligence.org.il

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה | ת"ד 3555 רמת השרון 4713402 | טל': 03-5497019, פקס': 03-5497731 | דוא"ל: mlm@intelligence.org.il

מורשת והנצחה

השקת פרסום-מורשת לזכרו של יורם סנדר ז"ל

יורם סנדר ז"ל

ב-23 בדצמבר 2020 נערך במל"מ - במגבלות הקורונה - מפגש צנוע בו הושק פרסום חדש של המכון לחקר המורשת במל"מ: "'הילכו שניים יחדיו?' המפגש עסק בנושא ה-ל"א והאיסוף הסיגינטי". והוקדש לזכרו של אל"מ יורם סנדר ז"ל. באירוע נטלו חלק - בצד נעמי סנדר, אלמנתו של יורם ז"ל - מפקדים ועמיתים של יורם.

אל"מ (בדימוס) מנדי עירד, איש חיל הקשר והתקשוב, אמר על סנדר: "מהיכרותי האישית עמו, היה יורם אדם היודע להתחבר לאנשים, מעבר לסגולותיו הנוספות". אל"מ (בדימוס) נעם שפירא, הדגיש כי "יורם חסר במאבק על קידום מקומה של המורשת". שפירא הנחה את המפגש וערך את המסמך בצוותא עם כותב טור זה. מנכ"ל ה-מל"מ תא"ל (מיל') דודו צור ציין כי "יורם התאפיין תמיד כידען תאב-דעת, בצד היותו חדשן". את המפגש נעל האלוף (בדימוס) שלמה ענבר, נשיא עמותת חיל הקשר והתקשוב, מפקד יחידה 8200 בעבר שאמר: " .. הוא נמנה על המייסדים-יזמים של הלוחמה האלקטרונית, הפסיבית והאקטיבית'... יורם קידם כל נושא בו היה מעורב, מאז היה קצין צעיר ביח' 848/8200, שכמו חבריו גילה מסירות לעבודתו ולמשימותיו ובדרכו המיוחדת אף התבלט ביניהם. פיזית, יורם איננו כאן אך ברוחו ובאהבה-שבלב - הוא עימנו: 'מענטש', מסור וסקרן... גם בעיסוקיו ב'אזרחות', תרם חלקו לפיתוחה של ישראל כמדינת היי-טק".

רון כתרי

מחלקת ביטחון מידע באמ"ן הופכת למערך

לאחרונה התקיים כנס חגיגי באמ"ן לכבוד הפיכת מחלקת ביטחון מידע למערך בהתאם להחלטת הרמטכ"ל. ייעוד המערך הינו לגבש את מדיניות ביטחון מידע בצה"ל ולבקר אחר יישומה, לבצע תהליכי התאמה ביטחונית למשרתים ולמועמדים לשירות בצה"ל, לנהל חקירות ביטחוניות, להשפיע על מאמצי רידוד יכולות מודיעיניות אויב ולהשתלב במאמצי ההונאה, התודעה וההגנה בסייבר. כל זאת במטרה למנוע דלף מידע מסווג, לסכל מאמצי מודיעין אויב, וגורמים אחרים לאסוף מידע מסווג ובכלל לשמר חופש פעולה מבצעי, טכנולוגי ומודיעיני לצה"ל.

ראשת מערך ביטחון המידע, אל"ם ר', אמרה בסיכום הכנס, כי הסדרת המחלקה כמערך צה"לי הינה בשורה משמעותית הן בהיבטי הסמכות והאחריות בעולמות התוכן המקצועיים עליהם אמון המערך, והן בהיבטי בניין הכוח המערכי והצה"לי. הדגש הוא על אנשים, אמל"ח ותשתיות המהווים בראייתה מאפשרי העל של צה"ל.

תחרות לפיתוח תוצר טכנולוגי, שישפר את יכולות הלמידה של חניכים באמ"ן

צילום: דובר צה"ל

לאחרונה קיים מערך ההדרכה באמ"ן האקתון (אירוע תחרותי שמטרתו לייצר פתרונות חדשניים לבעיה נתונה תחת לחץ זמן) שתכליתו לייצר תוצר טכנולוגי שישפר את יכולות הלמידה של חניכים בקורסים באמ"ן. 30 קבוצות, מכל מערך ההדרכה באגף המודיעין, התחרו ביניהן במשך 30 שעות כחלק מפרויקט "מובילים לקמפוס ח"ד" (חכם ודיגיטלי), שנפתח בסוף השנה שעברה. מטרתו לקדם הוראה מתוקשבת באמצעות טכנולוגיה, שימוש באינטרנט ומיומנויות במאה ה-21, ישנו משמעותית את האופן שבו רוכשים ומקנים את הידע.

במקום הראשון בתחרות זכה ענף מקצועות המידע עם ערכת מורה חד"ש (חכם וחדשני) - ערכת חפיפה מתוקשבת והוליסטית למורים מתחילים במדור הוראת שפות בענף מקצועות המידע.

המכון לחקר המתודולוגיה

סיכום פעילות המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין בחודשים דצמבר 2020-ינואר 2021

כתב העת של המכון

■ **מודיעין הלכה ומעשה - גיליון 6 - מודיעין רב תחומי** - הגיליון החדש מתמקד בהתארגנות הרב-תחומית באמ"ן בשנים האחרונות ששיאה בהקמת בסיסי אמ"ן, המחברים גורמים מיחידות האיסוף והמחקר לאור משימה משותפת. מדובר במהפכה בעניינים מודיעיניים ובמסגרתה אמ"ן מיישם, לראשונה, שינוי מסדר שני בארכיטקטורה של הארגון ובתפיסת ההפעלה שלו. אין מדובר רק בקידום השילוביות באמצעות שינויים באופן חלוקת האחריות בין הגורמים המרכיבים את הארגון, באופן פיתוח הידע במסגרתו ובתהליכי זרימת המידע והידע בתוכו, שאפיינו את התפתחות החשיבה המתודולוגית באמ"ן בעבר, אלא בשורה של שינויים בעלי משמעות בזהות של הארגון ותתי-הארגונים המרכיבים אותו.

מחקרים ומאמרים

■ **גיוון כוח אדם בקהילת המודיעין האמריקאית (דצמבר 2020)** - הזרקור נכתב על ידי ניקול נגבי ומתאר דו"ח שפורסם לאחרונה ע"י גוף המחקר של הקונגרס (ה-CRS) ותיאר את תמונת המצב העדכנית בתחום זה. הדו"ח דן בסיבות שהובילו למצב זה, על בסיס מקרה הבוחן של גיוון בכוח אדם ב-CIA ומראה כי עדיין קיים מקום לשיפור במדיניות, בשיטות ובתוכניות של כוח האדם.

■ **תחקירים אזרחיים על אירועים ביטחוניים וחשאיים (ינואר 2021)** - הזרקור נכתב על ידי אלון ששון, ניקול נגבי ועדי לב, וסוקר תופעה מתרחבת של פרסום תחקירים "מודיעיניים" על ידי גורמים אזרחיים פרטיים סביב אירועים בעלי אופי ביטחוני. המאמר בוחן מספר דוגמאות עדכניות של תחקירים מסוג זה, ומנסה לזהות מאפיינים משותפים להם.

■ **שיפור התנהלות קהילת המודיעין האמריקאית וחיזוק האמון בה** - המלצות צוות מומחים למשל ביידן (ינואר 2021) - הזרקור נכתב על ידי ניקול נגבי ועדי לב, ובו סקירה של מאמר שהופץ לאחרונה ע"י פרויקט המודיעין בבית ספר בלפר במרכז למדעים ויחסים בינלאומיים בהרווארד. המסמך מציג את ההמלצות לממשל ביידן באשר לתעדוף הנושאים בקהילת המודיעין האמריקאית, במטרה לסייע בשיפור מוכנות ארצות הברית להתמודד עם האיומים הניצבים מולה ואת איכות המודיעין האמריקאי. המסמך כולל גם המלצות שנועדו להחזיר לקהילת המודיעין את האמון של הציבור ומקבלי ההחלטות, שלדעת כותביו נפגע בשנים האחרונות.

■ **מודיעין תרבותי באמצעות ספרות פופולרית: מה ניתן ללמוד על הפלסטינים באמצעות הספר "פשע ברמאללה"? (ינואר 2021)** - המאמר נכתב ע"י ר. המשרת באמ"ן. כותב המאמר מנסה לדייק מעט את השיח על הפקת מודיעין מספרות בהקשר של עולם המודיעין. צריכה של פריטי תרבות במסגרת העבודה המודיעינית מעמיקה את יכולת החוקר לצלול לרבדים עמוקים של מושאי המחקר - ציבורים, הנהגות, תופעות ומגמות.

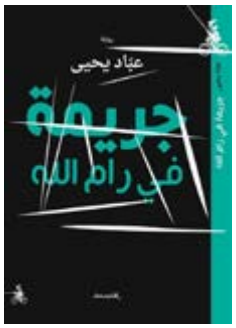

כנסים מטעם המכון

■ **כנס מקוון בנושא "השפעה זרה דיגיטלית על תהליכים דמוקרטיים כאתגר מודיעיני"** נערך ב-23 בפברואר 2021 בשיתוף עם ישראל דיפנס. מטרת הכנס הייתה לתאר את האתגר, המשימות הנדרשות מקהילת המודיעין והסייבר, המתחים אשר כרוכים בהתמודדות עימו והדרכים להסדרתם. זאת, על רקע הניסיונות הגוברים של גורמים זרים להשפיע על תהליכים דמוקרטיים במערב, ונוכח המורכבות הכרוכה בטיפול של גופי המודיעין בנושא כל כך רגיש וטעון פוליטית, המחייב מענה מודיעיני, המשגתי וטכנולוגי. בכנס השתתפו אנשי קהילת המודיעין והסייבר לשעבר בישראל ובארה"ב, ובראשם גנרל ג'יימס קלפר, ראש המודיעין הלאומי האמריקני בזמן ההתערבות הרוסית בבחירות 2016, לצד חוקרים ממכוני מחקר.

■ **כנס מקוון בנושא "מודיעין - סייבר, דיגיטל ובינה מלאכותית"** - ב-12 בדצמבר התקיים כנס מקוון בנושא הסייבר, הדיגיטל והבינה המלאכותית בשיתוף עם ישראל דיפנס ומחלקת הסייבר של אוניברסיטת בן גוריון. מטרת הכנס הייתה לסקור את ההתפתחויות האחרונות בתחומים אלו, ולהבין כיצד טכנולוגיות אלו משפיעות על העשייה המודיעינית ועל יחסי אדם-מכונה במודיעין.

קהילת הפייסבוק של המכון

■ בקהילה של המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין, הפועלת ב'פייסבוק', נוספו בחודשיים החולפים 70 חברים, וכיום מונה הקבוצה 1,253 חברים. בחודשיים אלו פורסמו בקבוצה 62 פוסטים, המתבססים על כתיבה בנושאי מודיעין בעולם.

ניקול נגבי

עוד על פעילות המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין
ראו באתר האינטרנט של המל"מ,
באתר האינטרנט של המכון **וב**קבוצת הפייסבוק מודיעינולוגיה

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה | ת"ד 3555 רמת השרון 4713402 | טל': 03-5497019, פקס': 03-5497731 | דוא"ל: mlm@intelligence.org.il

פעילות עמותת בוגרי 8200 (ש.מ.2)

שנת 2020 אשר הסתיימה לא מכבר הייתה שנה מאתגרת במובנים רבים לכולנו בכל מישורי החיים הן ברמה האישית והן ברמה הלאומית. עמותת בוגרי 8200 ממשיכה גם בתקופה זו במשימות העיקריות שלה, תוך כדי ניסיון להתאים את הפעילות לצרכים המשתנים לצד התמודדות עם המציאות שנכפתה עלינו.

העמותה חרתה על דגלה לרתום את רשת הבוגרים לטובת החברה הישראלית והציבור הרחב. מאז פרוץ משבר הקורונה, אנו פועלים כדי לקדם את פני החינוך בפריפריה, לקדם שוויון מגדרי ותעסוקתי, לעודד חדשנות טכנולוגית ולצמצם את אי השוויון במדינת ישראל.

פעילויות מרכזיות למען הבוגרים

■ אירוע בוגרי היחידה בארץ ובחו"ל התקיים במהלך החנוכה, וכלל הרצאה מרכזית של משה בר סימן טוב, מנכ"ל משרד הבריאות לשעבר.

■ הפורום הכלכלי-פיננסי הושק מחדש באירוע בהשתתפות ירון קינר, בוגר היחידה ואנליסט מניות בוול סטריט.

■ השקת סדרת אירועי "סופרים ויוצרים בוגרי 8200". המפגש הראשון בסדרה התקיים בשידור מקוון ב-22 בפברואר 2021 בהנחיית יריב נורנברג, חבר הוועד המנהל וגזבר עמותת בוגרי 8200. השתתפו רון לשם, ישי שריד ונעה ידלין, כולם בוגרי היחידה.

■ במסגרת מאמצינו לשפר את שירותי העמותה עבור חברי העמותה ובמסגרת העשייה החברתית של העמותה, הופץ סקר רחב שבחן את עמדות חברות וחברי העמותה בנושאים שונים. מעל 1,000 חברי עמותה השיבו על הסקר, ובהתאם לתוצאותיו נבנית תוכנית פעולה לחודשים הבאים.

פעילויות למען החברה

■ אנו גאים לבשר על שני מענקים חדשים של רשות חדשנות, בהם זכינו לאחרונה: מענק להשבת נשים טכנולוגיות לתעשיית ההיי-טק בהובלת תוכנית Woman2Woman בעמותה; ומענק נוסף בו זכתה חברת Cybint Solutions בהובלת רואי צור, בוגר היחידה, ובשיתוף עמותת בוגרי 8200, להכשרה ולהשמה של אוכלוסיות בתת-ייצוג למקצועות הסייבר בתעשיית ההיי-טק.

■ בשיתוף פעולה אסטרטגי של עמותת בוגרי 8200, עמותת "אחריי", הרשויות המקומיות ואכ"א, הרחבנו את הפעילות הטכנולוגית שלנו למען בני נוער ל-18 ישובים בפריפריה. התוכנית פועלת על בסיס קבלה של בני נוער ללא מיון או סינון מכל רקע סוציו-אקונומי ולימודי. לחניכים מוקנה ידע טכנולוגי מעשי על בסיס למידה מבוססת פרויקטים והתנסות יזמית של ממש.

■ שתי תוכניות של העמותה הגיעו לשלב הגמר בתחרות ה-GeekAwards: בקטגוריית תרומה לקהילה -> 8200Hybrid לקידום יזמות טכנולוגית בחברה הערבית, הדרוזית והצ'רקסית, ובקטגוריית תוכנית ההאצה הישראלית של השנה -> 8200EISP

■ אירוע הסיום של המחזור השישי של תוכנית Impact 8200 לקידום יזמות טכנולוגית בתחומי האימפקט התקיים ב-3 בפברואר 2021.

מורשת

■ בראשית ינואר התקיים מפגש משותף של עמותות עמי"ט (81) עם העמותה. אל"מ (מיל') קמ"ן הסיירת אל"מ (בדימוס) אמנון בירן וסא"ל (מיל') עמי אלעזרי מ-8200 סיפרו על "מבצע יונתן" ("מבצע אנטבה") לחילוץ חטופי מטוס איר פרנס. במפגש שהתקיים בזום (ברוח הימים האלה) השתתפו כ-170 חברים.

■ דני יוסף, אהוד לב-רן, מוסא מנחם שנפלו בשבי הסורים במוצב החרמון במלחמת יום הכיפורים, שיתפו יותר מאלף מחיילי היחידה הפעילים בשלושה מפגשי זום בחוויות הנפילה והשבי על רקע סדרת הטלוויזיה "שעת נעילה". המפגש היה מרגש, ויצר עניין רב בדור הצעיר.

■ קבוצה של חברינו - שפי צור, גבי זוהר, אמיר בן אשר, שלמה קטן ושמוליק פפרמן - ששירתו במלחמת יום הכיפורים באוקטובר בבסיס בתל אביטל סיפרו על חוויותיהם לקהלים שאינם נמנים על קהילת המודיעין. הם תיארו את עמידת הבסיס בזמן המלחמה בעודם מוקפים בצבא סורי, וכיצד למרות זאת לא פינו את הבסיס.

■ מועצת העיר גדרה הציבה בבית לוינסון שבגדרה שלט לזכרם של ראשוני היחידה שפעלו כצוותי האזנה לצד החטיבות הלוחמות בחזית הדרום במלחמת העצמאות. טקס הסרת הלוט ייקבע בנפרד לאחר הסגרים למיניהם.

אליענה דן, נעם שפירא

עמותת "שובל"

מטבע הדברים הביא משבר הקורונה שפרץ בתחילת השנה הקודמת, להקפאה מלאה של הפעילות התרבותית -חברתית של עמותת "שובל". האירועים השונים - הטיולים בארץ, הטיולים בחו"ל, מופעי התרבות, ההרצאות, הקרנת סרטי טרום-בכורה - כל אלה פסקו לחלוטין.

עד מהרה נמצאה בעמותת "שובל" דרך חלופית לשמירת קשרי התרבות ברוח הזמן: הוקם מועדון "שושוזום", שבמסגרתו נערכים פעמיים בשבוע, בימי שני ורביעי בשעה 17:00, מפגשי זום. הפעילות הזו נערכת בשיתוף עמותת "ארגמן", וכן מתארחים בה חברות וחברי "קרן הצנחנים".

במסגרת זו, נערכו מאז חודש אפריל בשנה שעברה למעלה משמונים מפגשים, כל מפגש בן כשעה אחת. התארחו מרצים, מספרים, אומנים, מומחים, ואנשים שסיפרו את סיפורם האישי במגוון רחב של דמויות ונושאים.

הפעילות הזו תימשך כל עוד לא תתאפשר פעילות פרונטאלית של התכנסות החברים באולמות תרבות. עם זאת, לאור הצלחת הפורמט, אין להוציא מכלל אפשרות שמועדון "שושוזום" ימשיך לפעול, ברמת אינטנסיביות כזו או אחרת, גם לאחר שנחזור לחיינו הקודמים.

המגפה אתגרה אותנו גם בהיבט החברתי רווחתי. מעבר לטיפולים שהורגלנו אליהם כמו בריאות, מצב כלכלי וכד' התעוררו בעיות משמעותיות של בדידות חברתית. מאז מרץ של השנה הקודמת אנו פועלים בתחום זה באמצעות עשרות מתנדבים ובאמצעות העובדת הסוציאלית שלנו. אלו מקיימים קשר שוטף עם חברינו שהחלו לסבול מהבידוד החברתי במהלך הסגרים ואף ביניהם. פרט לשיחות התכופות דאגנו להפיץ (באמצעות שליחים) לחברים המתקשים בתחום האינטרנט חוברת פיזית שבה שילבנו חדשות מהמתרחש בעמותה, חדשות מהמשרד וגם סיפורים וכתבות שנכתבו על ידי חברינו. כן דאגנו לתמיכה טכנית לחברים שהראו עניין להתחבר ל"שושוזום" ונתקלו בקשיים טכניים. לקראת החגים פסח, יום העצמאות וט"ו בשבט דאגנו למשלוח תשורות לכלל החברים הללו, ולט"ו בשבט הוספנו לתפוצה את כלל חברינו הבוגרים יותר. חשוב ביותר שבעידן כה מאתגר איש מחברינו לא ירגיש מוזנח ובודד.

שמוליק ויינפלד, מנכ"ל "שובל"

פרס ראש אמ"ן לחשיבה יוצרת לשנת 2020

השנה הוענקו פרסי ראש אמ"ן לחשיבה יוצרת ע"ש עוזי יאירי ז"ל לשנת 2020 לפרויקטים פורצי דרך בעולמות המודיעין והטכנולוגיה. בטקס שנערך בראשות ראש אמ"ן, אלוף תמיר הימן, וחברי הפורום המוביל של האגף הוענקו הפרסים למספר רב של תחומים, בין היתר על פעילות היחידות בגזרה הצפונית. בנוסף, הוענק לסגן-אלוף ר' פרס מפעל חיים, על היותו מוקד ידע לטכנולוגיה ייחודית ופורצת דרך, המשפיעה על בטחון מדינת ישראל. בראש ועדת הפרס עומד אלוף (מיל') דני רוטשילד.

ראש אמ"ן (במרכז) אלוף תמיר הימן מעניק את פרס ראש אמ"ן לחשיבה יוצרת
צילום: דובר צה"ל

פרטים נוספים על הנעשה בחמ"ן באתר דובר צה"ל / אגף המודיעין
www.idf.il

עידוד לימוד הערבית - בוגרי חמ"ן בהתנדבות מלאה

בימים אלה נפתחה תוכנית לקידום היכולות של הלומדים את השפה הערבית בכיתות י'-י"א בתיכון אהל-שם ברמת גן. החונכים הם מתנדבים מעמותת שמ 2 - בוגרי 8200, מתוכנית החונכות מידאיסט 2.0.

באירוע הפתיחה השתתפו התלמידות והתלמידים, המתנדבות והמתנדבים וצוות הערבית בביה"ס, שבין חבריו גם המורה שירן אוסטרוב, בוגר חטיבת המחקר. באירוע סיפרו המתנדבים על החיבור האישי שלהם לשפה הערבית.

המסר המרכזי הוא שידיעת השפה היא הכרח למי שחי במזרח התיכון. מוזמנים מתנדבים נוספים כדי להרחיב את התוכנית ולפתוח את הדלת להצטרפות בתי ספר נוספים:
https://www.8200.org.il/he/238

קרן בר

צ'אפחות

■ **לאבנר אברהם** גמלאי המוסד, על הפקת אירוע מקוון לזכרו של אלי כהן הי"ד ברומא. הדובר המרכזי היה אברהם כהן אחיו של אלי, והאירוע התקיים במעמד שגרירנו ברומא וראשי הקהילות היהודיות.

■ **לאל"מ (מיל') רות שוהם** עם מינויה למנכ"לית האוניברסיטה הפתוחה. שוהם הייתה ראש אגף בכיר אסטרטגיה והתעצמות במערך הסייבר הלאומי. נהלה את מעבר חמ"ן לנגב.

■ **לאל"מ ר'** שמונתה לעמוד בראש זירת העומק בחטיבת ההפעלה באמ"ן. זו הזירה המתכללת את מאמצי אגף המודיעין מול מדינות אויב במעגל השלישי, ביניהן איראן, במשימות מבצעיות ומגוונות. ר' תהיה האישה הראשונה בתפקיד זה.

גיליון מבט מל"מ 88

גיליון מבט מל"מ 88 מוקדש לשב"כ, כחלק ראשון בשני גיליונות.

ועוד בגיליון: פרידה משמונה עמודי תווך של קהילת המודיעין; מלחמת קווקז האחרונה; המודיעין של משמרות המהפכה; חלקי ב' לשלוש כתבות מגיליון 87 - מנהרות עלייך ישראל, האב והבן למשפחת פילבי וחיל המשלוח העיראקי בשנת 1973 כולל תוספות; כמו כן, מסופר על ביקורו המיוחד של הרמטכ"ל, רפאל איתן, במצרים.

תודתנו

לנחם אילן, לקרן בר, לאיתן גלזר, לאליענה דן, לאפרים הלוי, לשמוליק ויינפלד, לרון כתרי, לאפרים לפיד, לערן לרמן, לניקול נגבי, לפסח מלובני, ליגאל סימון, לאמנון סופרין, ליוסי קופרווסר, לנאוה רייך, לאופיר שהם, לאלה שושנה, ולנעם שפירא על הסיוע בהכנת הגיליון.

SAVE THE DATE

אירועים במל"מ
שריינו ביומנכם

- **יום שלישי 9.3.2021 בשעה 18:30**

אירוע ההנצחה השנתי
של קרן ענבר
לזכרה של ענבר עטיה ז"ל

באירוע יוצגו פעילויות הקרן ותתקיים הרצאתו של פרופ' ידידיה שטרן "הזהות היהודית במשבר".

קרן ענבר

- **יום ראשון 14.3.2021 בשעה 17:00**

8200 ביום הכיפורים - מבט על

מרצה: תא"ל (מיל') ראובן ירדור, בעבר מפקד היחידה.

וגם סיפורו של ההר שלא נכבש ברמת הגולן במלחמת יום הכיפורים

משתתפים: אמיר בן אשר, גבי זהר, שפי צור, שמוליק פפרמן ושלמה קטן.

- **יום ראשון 21.3.2021 שעה 17:00**

לקראת חג הפסח בסימן יציאת מצרים.

המודיעין והצלת יהודים מצפון אפריקה

פרופסור חיים סעדון, האוניברסיטה הפתוחה סיפורו של איש המוסד במרוקו, אבראהים ברזלי ודברי סיכום, אפרים הלוי, ראש המוסד בעבר

* התוכנית אינה סופית, יש לעקוב אחר עדכונים הנשלחים בעדכונים השבועיים ובאתר העמותה: www.intelligence.org.il

רואים מל"מ

"רואים מל"מ", איגרת המידע של ה-מל"מ, מופצת באינטרנט. **שמרו על קשר** - הצטרפו אלינו ומסרו את כתובת הדואר האלקטרוני שלכם!
נשמח לקבל מכם משוב: התייחסויות, תגובות ובקשות.

תודה, **יוכי ארליך**, עורכת "רואים מל"מ"
mlm@intelligence.org.il
אתר ההנצחה המרכז למורשת מודיעין, ת"ד 3555 רמת השרון 47143,
טל' 03-5497019, פקס 03-5497731

בקרו באתר האינטרנט שלנו:
www.intelligence.org.il